Instytut Pamięci Narodowej - Katowice

https://katowice.ipn.gov.pl/pl3/publikacje/czasypismo/36118,CzasyPismo-nr-172015.html
27.04.2024, 02:20

„CzasyPismo” nr 1(7)/2015

więcej zdjęć

Rok 2015 jest rokiem wyrazistego upamiętniania dramatycznych wydarzeń z końca II wojny światowej na Górnym Śląsku, określanych mianem tragedii górnośląskiej. Sejmik województwa śląskiego ogłosił ten rok rokiem tragedii górnośląskiej. W Radzionkowie otwarto Centrum Dokumentacji Deportacji Górnoślązaków do ZSRR w 1945 roku, zaś na wystawie stałej Muzeum Śląskiego, poświęconej historii Górnego Śląska („Światło historii”), pierwszej tego typu w dziejach regionu, wydarzenia z 1945 roku znalazły stosowne miejsce.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach zorganizował z tej okazji dwie konferencje naukowe, wystawę mobilną oraz szereg spotkań, debat i dyskusji, a także opublikował dwie książki. Również i w tym numerze „CzasyPisma” znajdą Państwo teksty poświęcone tej tematyce. Dariusz Węgrzyn pisze o deportacjach cywilnych mieszkańców Górnego Śląska do ZSRS, a tekst ten uzupełnia relacja świadka historii: wspomnienie jednego z mieszkańców naszego regionu o pobycie w obozie w Kemerowie na Syberii. O obozie kemerowskim traktuje też szkic Marka Lyszczyny, poświęcony jednemu z

najwybitniejszych artystów plastyków z Katowic – Pawłowi Stellerowi, również więźniowi wspomnianego obozu. Ale dramatyzm roku 1945 to nie tylko wywózki do Związku Sowieckiego. Przekształcenia polityczne, dokonujące się po 1945 roku, miały swój negatywny aspekt w tworzeniu aparatu represji i związanego z nim systemu obozowego. O jednym z najgłośniejszych obozów w Polsce, zarazem placówce bardzo ważnej dla represji na Górnym Śląsku – małopolskim Centralnym Obozie Pracy w Jaworznie – traktuje artykuł Adriana Ramsa, będący zarazem próbą odpowiedzi na pytanie o to, jak upamiętniać w muzeach takie zjawiska jak powojenne obozy pracy/obozy karne. Historia Loli Potok, powojennej kierowniczki więzienia w Gliwicach, opisana przez Johna Sacka, była w latach dziewięćdziesiątych jedną z głośniejszych opowieści o powojennym aparacie represji na Górnym Śląsku. Wraca do niej z nowym spojrzeniem i nową faktografią Bogusław Tracz. Te wydarzenia osadzamy na szerszym tle: polityki władz polskich wobec górnośląskiej ludności rodzimej (pisze o tym Grzegorz Strauchold) i budowania nowego systemu politycznego, zdominowanego przez komunistów (artykuł Adama Dziuby).

Jak zwykle nasz periodyk nie ma monotematycznego charakteru. Nie skupiamy się zatem wyłącznie na 1945 roku. Kilkanaście kolejnych artykułów traktuje o zjawiskach bardzo różnych, poczynając od problematyki koronacji obrazów Matki Boskiej w sanktuarium maryjnym od międzywojnia do lat osiemdziesiątych, poprzez historię końca nazistowskiego rządcy Górnego Śląska – Fritza Brachta, obecność Kresowian w społecznym krajobrazie Tychów, aż po historię śląskiej informatyki, o której pisze wybitny znawca tematu, Piotr Fuglewicz. Ważny wątek tworzą pytania o to, jak nasz region przetwarzany był w sztuce: Jan F. Lewandowski poświęcił więc swój artykuł obecności Katowic w polskich filmach powojennych, a Małgorzata Haładus opisała literaryzacje Gliwic. Próbujemy także przyjrzeć się rozmaitym formom prac służącym zachowaniu i przechowywaniu pamięci: digitalizacji źródeł historycznych, rekonstrukcji niszczonych przez Służbę Bezpieczeństwa archiwaliów, projektom *oral history*, nastawionym na gromadzenie wypowiedzi świadków historii, wreszcie wystawom muzealnym. Artykułom towarzyszy kolejna prezentacja zdjęć grupy Karbon, ukazujących znikające z naszej przestrzeni dziedzictwo przemysłowe.

Z żalem żegnamy jednego z autorów tego numeru „CzasyPisma” – Jan F. Lewandowski, redaktor naczelny „Fabryki Silesii”, zmarł 11 czerwca tego roku. Jeszcze w kwietniu proponował nam zorganizowanie wspólnej debaty redaktorów periodyków kulturalnych naszego regionu o perspektywach i sposobach pisania o Górnym Śląsku. Nie udało się…

SPIS TREŚCI

- Grzegorz Strauchold – *Niekochani i pożądani. Władze państwowe a Górnoślązacy (1945–1949)*
- Adam Dziuba – *Nowy system, nowe partie i nowa elita. Początki powojennego życia politycznego w województwie śląskim*
- Bogusław Tracz – *„Płakałem podczas pisania tej książki”. John Sack i historia Loli Potok*

- Adrian Rams – *Obóz dwóch totalitaryzmów. Jaworzno 1943–1956. Historia i muzealizacja*
- Dariusz Węgrzyn – *Deportacje*
- Ludwik Klimczok – *Choroby, głód, praca. Relacja z deportacji do ZSRS (1945–1947)*
- Marek Lyszczyna – *Paweł Steller. Twarz tragedii górnośląskiej*
- Anna Badura – *Opowieść o Górnoślązakach.* Postscriptum *do książki Henryka Tomanka Zawsze obcy*
- Kornelia Banaś – *Matka Boska Piekarska koronowana i… okradana*
- Władysław Krzyściak – *Bielsko wśród wojennej zawieruchy*
- Mirosław Węcki – *Samobójstwo (?) gauleitera Fritza Brachta*
- Grzegorz Bębnik, Sebastian Rosenbaum, Bartłomiej Warzecha (oprac.) – *„Nie ma dla mnie, jako Polaka, miejsca na Niemieckiej Liście Narodowościowej". Przyczynek do wojennej biografii Wilhelma Szewczyka*
- Mirosław Sikora Antoni Siemiginowski – *„Jacek", „Wiktor" (1892–1983) – żołnierz i konspirator*
- Adam Dziurok, Andrzej Gowarzewski – *Dwugłos. Edward Madejski – bramkarz, chemik, „szpieg"*
- Agnieszka Ociepa-Weiss – *Kresowianie w Tychach*
- Małgorzata Haładus – *Jedno miasto – trzy dzieciństwa. Obraz Gliwic w twórczości Horsta Bienka, Juliana Kornhausera i Adama Zagajewskiego*
- Jan F. Lewandowski – *Katowice na taśmach filmowych PRL*
- Krzysztof Łojan – *Hipokrates w mundurze*
- Jarosław Neja – *Powielacz w plecaku*
- Piotr Fuglewicz – *Pół wieku śląskiej informatyki*
- Kaja Świętochowska – *Wieże. Fotografie grupy Karbon*
- Zbigniew Gołasz – *Rówieśnik II RP. Czesław Blicharski (1918–2015). Wspomnienie*
- Zbigniew Gołasz – *„Od śmierci silniejszy był gniew. Wokół 70. rocznicy bitwy pod Monte Cassino". Wystawa okolicznościowa w Muzeum Miejskim w Zabrzu*
- Henryk Niestrój – *Czy warto digitalizować materiały archiwalne?*
- Izabela Waloszek – *Archiwum Historii Mówionej www.e-historie.pl. Projekt Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej*
- Wojciech Krupa, Jarosław Łabowicz – *Archiwalny recycling*
- Publikacje IPN
- Inne publikacje

- Kalendarium